
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Laha, Aicha; Cid Moliné, Josep, dir. La pena de treballs en benefici de la comunitat : prevenció i gestió de les incidències en el seu compliment. 2021. 44 pag. (805 Grau en Criminologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/248196>

under the terms of the license

LA PENA DE TREBALLS EN BENEFICI DE LA COMUNITAT:

PREVENCIÓ I GESTIÓ DE LES INCIDÈNCIES EN EL SEU COMPLIMENT

Treball de Final de Grau

Facultat de Dret

Autora: Aicha Laha

Tutor: Josep Cid Moliné

Grau en Criminologia

Curs 2020-2021

18/05/2021

8.970 paraules

AGRAÏMENTS

El meu sincer agraïment al professor Josep Cid, per tutoritzar aquest treball en tot el seu procés amb implicació, interès i sobretot paciència i orientació.

Al professor Lluís Sáez, per compartir els seus coneixements amb bona disposició.

A la senyora Marta Ferrer, sots-directora general de Reparació i Execució Penal a la Comunitat, i al senyor Natxo Pardo, responsable sectorial de justícia de la fundació APIP-ACAM (entitat d'iniciativa social que gestiona el TBC en la província de Barcelona), per facilitar l'accés a la mostra d'aquest estudi.

A cadascuna de les professionals que han participat en la recerca, per aportar les seves experiències de bon grat i regalar part del seu temps.

Per acabar, als meus estimats pares, per tot i sempre.

SUMARI

Aquest estudi té com a objectiu explorar la prevenció i gestió d'incidències que duen a terme els delegats d'execució de mesures per tal d'aconseguir un compliment efectiu, per part dels penats a TBC. Així, a través del marc teòric es vol abordar el compliment en general per tal de comprendre la seva importància des de diferents perspectives així com els elements que la literatura científica mostra com a dificultats en el procés de compliment. El treball de camp recull les aportacions de delegades d'execució de mesures mitjançant una metodologia qualitativa.

Paraules clau: Treball en Benefici de la Comunitat, Compliment a Curt Termini, Incidències, Prevenció, Gestió, Delegat d'Execució de Mesures.

ABSTRACT

This study aims to explore the prevention and management of incidents carried out by probation officers aimed at the effective compliance, by those sentenced to community service. Thus, the theoretical framework aims to address compliance in general in order to understand its importance from different perspectives as well as the elements that the scientific literature shows as difficulties in the compliance process. The fieldwork collects the visions of probation officers using a qualitative methodology.

Key words: Community Service, Short Term Compliance, Incidents, Prevention, Management, Probation Officer.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	4
2. MARC TEÒRIC.....	6
2.1 El compliment de la pena comunitària.....	6
2.1.1 L'efectivitat de la pena comunitària.....	6
2.1.2 La credibilitat de la pena comunitària.....	8
2.2 Elements influents en les pràctiques de prevenció i gestió d'incidències i en el compliment del penat.....	9
2.2.1 La durada del compliment.....	9
2.2.2 La xarxa de places de TBC.....	9
2.2.3 El volum de treball.....	11
2.2.4 El model de supervisió.....	11
2.3 Marc legal del TBC.....	13
3. OBJECTIUS.....	14
4. METODOLOGIA.....	15
4.1 Instrument de recopilació d'informació.....	15
4.2 Camp d'anàlisi.....	15
4.3 Model d'anàlisi.....	15
4.4 Tècnica d'anàlisi.....	16
5. RESULTATS.....	17
6. CONCLUSIONS.....	27
6.1 Discussió.....	27
6.2 Limitacions.....	30
6.3 Implicacions.....	30
6.4 Línies futures d'investigació.....	31
7. REFERÈNCIES.....	32
7.1 Bibliografia.....	32
7.2 Legislació.....	36
8. ANNEXOS.....	37
8.1 Annex 1: Gràfic 1.....	37
8.2 Annex 2: Disseny d'entrevista pels DEMs.....	38
8.3 Annex 3: Disseny d'entrevista pels coordinadors d'equip.....	40
8.4 Annex 4: Llibre de codis.....	41
8.5 Annex 5: Mapa de codis.....	43

1. INTRODUCCIÓ

El present treball aborda la pena de treballs en benefici de la comunitat (TBC a continuació) inclosa en les mesures penals alternatives (MPA a continuació), centrant-se en l'estudi de la prevenció i gestió de les incidències que es produeixen, per part del penat, durant l'execució del TBC. Es vol entendre com s'aconsegueix l'efectivitat de la pena que, en aquest treball, s'entén com la finalització de la tasca assignada.

S'ha considerat oportú abordar el TBC perquè de les MPA que poden comportar una intervenció rehabilitadora en la comunitat és la més aplicada i sol·licitada per complir¹. Segons les dades del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el 70% de les MPA complides al llarg de l'any 2020 van ser TBC, el 25% obligacions o regles de conducta en el marc de la suspensió de la pena i el 5% mesures de seguretat; al llarg d'aquest any el 73% de les demandes de compliment de MPA van ser TBC, el 22% obligacions i el 5% mesures de seguretat². Així, la importància de l'aplicació del TBC en el sistema de sancions porta a la necessitat d'estudiar l'efectivitat del seu compliment, i per tant la prevenció i gestió de les incidències com una forma per potenciar l'efectivitat del compliment.

En aquest sentit, aquest treball s'interessa per aprofundir en “el que funciona” dins l'execució del TBC, en la línia de la corrent “*What Works*” que defensa l'ús de pràctiques professionals amb resultats efectius. Els estudis en torn les penes comunitàries mostren que hi ha pràctiques en la supervisió del compliment que redueixen la reincidència (Trotter, 2013). Però, tot i que el camp de les MPA s'ha estudiat molt en els últims temps les incidències s'han abordat menys, pel que no es coneix suficientment el sistema d'incidències en el camp del TBC.

Per tant, es parteix de la següent pregunta analítica inicial: què fa el Delegat d'Execució de Mesures³ per aconseguir el compliment del TBC per part

---

¹ Segons les dades del primer enllaç.

² Dades disponibles en: http://justicia.gencat.cat/ca/departament/Estadistiques/mesures_penals/

³ A continuació DEM

del penat? D'aquesta qüestió, es desprèn el següent objectiu general: explorar com es realitza la prevenció i gestió d'incidències per part dels DEMs per tal d'aconseguir el compliment de la pena de TBC. Així, és interessant explorar i analitzar aquests procediments per recollir què funciona i potenciar l'efectivitat del TBC i, en darrer terme, el seu ús com a MPA.

A continuació, s'exposa la literatura referent al compliment del TBC i als elements que poden dificultar-lo, així com la legislació del TBC per contextualitzar el treball. Seguidament, s'explica el treball de camp realitzat que s'ha basat en una metodologia qualitativa. Finalment, s'extreuen les conclusions del treball, indicant les limitacions que s'han trobat en la seva realització i algunes implicacions per millorar en l'efectivitat de l'execució del TBC.

2. MARC TEÒRIC

2.1. El compliment de la pena comunitària

Les penes comunitàries suposen el compliment d'obligacions en el context comunitari (Murillo, 2016) implicant o no una intervenció rehabilitadora.

L'interès en estudiar la gestió i prevenció d'incidències en el TBC porta a aprofundir en el concepte de compliment, car aquestes pràctiques es donen per potenciar el compliment efectiu, que pot entendre's com el procés en el qual el penat obeeix les condicions de la pena imposada (Bottoms, 2001).

A continuació, s'aborden diferents raons que sostenen la rellevància del compliment de la pena.

2.1.1 L'efectivitat de la pena comunitària

La rellevància del compliment recau en dotar d'efectivitat a la pena. “El compliment (...) resulta estar totalment vinculat a l'efectivitat de les penes comunitàries” (Bottoms, 2001, p.89), i serveix per avaluar-la. Bottoms (2001) estableix dos tipus de compliment segons la temporalitat: compliment a curt termini, de les condicions establertes per la pena, i a llarg termini, de la llei penal en general (després de complir la pena imposada).

McNeill i Robinson (2008) distingeixen dos graus dins el compliment a curt termini: el formal, relatiu al compliment dels requisits mínims de la pena, i el substantiu, relatiu al compromís del penat amb aquests requisits, no exigint principalment per valorar-se qualitativament. Tot i que aquesta motivació no s'exigeix a nivell formal, molts estudis realitzats sobre les habilitats que els DEMs haurien de fomentar (Durnescu, 2012; Raynor et al., 2014) corroboren la validesa de la capacitat motivadora del professional vers el penat en el procés de compliment, altres estudis assenyalen la utilitat d'una entrevista inicial motivacional per donar suport al penat i aconseguir un compliment efectiu (Blay, 2019). En aquest sentit, també es defensa un rol terapèutic i de suport per part del Jutge de Vigilància Penitenciària (JVP a continuació) (Calderón i Wexler, 2004), qui controla l'execució de la pena.

Bottoms (2001) especifica quatre circumstàncies d'efectivitat de la pena comunitària: simple no reincidència, on l'infractor no comet nous delictes (després de complir la pena) en un període de temps concret; no reincidència comparativa, on l'infractor no reincideix en un període de temps concret però en canvi tindria més probabilitat de reincidir si la pena fos diferent; finalització satisfactòria de la pena, respectant els seus requeriments formals; i els objectius intermedis de tractament, on l'efectivitat és parcial si només s'assoleixen alguns.

En aquest estudi, l'efectivitat del TBC s'avalua a través de la finalització satisfactòria de la pena donat que es centra en l'anàlisi de la gestió i prevenció d'incidències com a forma per aconseguir l'execució satisfactòria de la pena, així com en els objectius intermedis de tractament perquè la finalització de la pena podria indicar també el seu assoliment. Així, s'orienta al compliment a curt termini perquè la finalització satisfactòria de la pena refereix al compliment dels requisits formals de la pena (Bottoms, 2001).

Bottoms (2001) assenyala que les diferents circumstàncies d'efectivitat que indica s'assoleixen mitjançant quatre mecanismes de compliment: instrumentals, derivats d'una restricció, normatius i d'hàbit o rutina. Les dues raons instrumentals bàsiques que porten el penat al compliment són els incentius i els desincentius (Bottoms, 2001). Pel TBC no existeix cap precepte legal que possibiliti incentius davant un compliment correcte (Murillo, 2016). El TBC tampoc implica un contingut incapacitador, però algunes condicions (Art. 83 i 84 del codi penal⁴) que poden aplicar-se amb aquest mitjançant la suspensió són restrictives (Murillo, 2016). Altrament, el penat pot complir la pena perquè l'accepta moralment i atorga legitimitat a qui la crea i aplica (Bottoms, 2001), això implica considerar les capacitats racionals i morals del penat i fomentar la justícia procedimental (Murillo, 2016). Finalment, el compliment com a hàbit o rutina pot partir d'un altre mecanisme fins a esdevenir hàbit, amb una predisposició mental pel compliment, o rutina, només reiterant la conducta de compliment (Bottoms, 2001).

---

⁴ A continuació CP.

Entre aquestes raons de compliment, McNeill i Robinson (2008) indiquen que la imposició de restriccions, coercions o recompenses requereix d'una implementació externa mentre que l'acceptació de la norma per part del penat no, i per tant caldria fomentar aquesta última. Així, Durnescu (2011) assenyala que el predomini d'amenaques en el compliment pot portar a una relació poc sòlida entre el penat i el DEM.

2.1.2 La credibilitat de la pena comunitària

La importància del compliment també recau en mantenir la credibilitat de la pena (i l'aplicació d'aquesta), això és la consideració social i jurídica de que la pena compleix els seus fins, donat que serveix per aconseguir aquests fins.

Les MPA han evolucionat de manera que es consideren creïbles com a resposta als delictes lleus i més greus (Cid i Larrauri, 2005). Altrament, Blay (2006) esmenta que alguns autors consideren que el TBC té uns fins ambigus com a pena perquè uneix diferents continguts (rehabilitador i punitiu) i aquesta flexibilitat afecta la seva credibilitat, així mateix Blay (2007) indica que el TBC sol ser concebut amb un contingut suau que li fa perdre l'autenticitat com a pena.

En aquesta línia, es planteja si la credibilitat del TBC ha d'anar vinculada a un règim d'incompliment rígid o flexible, així es defensa establir una pena de reforç (no necessàriament la de presó) que mantingui la funció dissuasiva i la credibilitat d'aquesta pena (Blay, 2006; Cid, 1997; Murillo, 2016). D'aquesta manera, és important evitar incidències que impliquin l'aplicació del règim d'incompliment.

2.2. Elements influents en les pràctiques de prevenció i gestió d'incidències i en el compliment del penat:

Havent detallat la importància del compliment, s'analitzen alguns elements que poden dificultar el compliment efectiu o les pràctiques preventives, realitzades per minimitzar o evitar incidències futures, i de gestió, per evitar la repetició de les mateixes o d'altres tipus, així com evitar un requeriment per part del jutge o un procediment per incompliment.

2.2.1 La durada del compliment

Diversos autors han considerat la durada del compliment com un element que pot afectar el compliment del penat.

L'art. 40.4 del CP preveu que la pena de TBC pot tenir una durada d'un dia a un any i l'art. 49 estipula una durada diària màxima de vuit hores. Un estudi sobre la utilització del TBC realitzat per les *Maisons de Justice* entre 2002 i 2003 indica que les possibilitats d'incompliment són majors quan el penat porta molt temps complint (Torres, 2005).

La combinació de l'execució del TBC amb altres responsabilitats es valora positivament pels penats, però també fa que percebin la càrrega punitiva de la tasca quan restringeix el seu temps lliure (McIvor, 1992), i això pot afectar el compliment.

2.2.2 La xarxa de places de TBC

Un altre element a considerar és la xarxa de places⁵ disponible per complir el TBC, les seves limitacions, en quant a suficiència, diversitat i equitat, poden afectar el compliment efectiu.

L'art. 49 3ª del CP i l'art. 4 del Reial Decret 840/2011, estipulen les vies per crear llocs de TBC.

Primerament, la pròpia administració pot proporcionar TBC, però algunes autores consideren millor optar per convenis que permetin al penat desenvolupar

---

⁵ Veure annex 1.

la seva tasca en un context comunitari (Blay, 2006) ja que el context penitenciari pot facilitar un entorn criminògen al penat (González, 2013).

També, les places de TBC s'estableixen per convenis entre l'Administració penitenciària i altres entitats públiques o privades (sense afany de lucre). Una de les raons que porta els penats a desentendre's del compliment és la consideració de la seva tasca com a avorrida (McIvor, 1992), aquesta desmotivació pot fer que el penat no vulgui continuar l'execució o produeixi incidències durant aquesta. Una implicació d'aquesta evidència és la importància de fomentar la suficiència i diversitat de places així com assignar les tasques d'acord a les característiques del penat, com indica l'art. 5 del Reial Decret 840/2011. Es defensa també fomentar l'equitat en el compliment; un estudi sobre el TBC realitzat per Torres (2006), indica que el sexe és un criteri influent alhora d'assignar tasques: per a les dones activitats assistencials i pels homes tasques més tècniques. Aquestes assignacions poden oferir als penats tasques que no els motiven al compliment efectiu.

Les derivacions efectuades pel DEM per millorar les condicions del penat també podrien promoure el bon compliment de la tasca, així com la possibilitat de rebre una prestació (Art. 49 4^a CP). Quan és necessari, es defensa que han de fomentar l'ocupabilitat dels penats, les habilitats personals o la formació acadèmica o professional (Cid, 2010). Vasilescu (2020) també indica que l'accés als serveis elementals és un dels elements més preuats per gran part de les dones que compleixen TBC.

Finalment, el penat pot proposar una tasca (complint els requisits legals), això fomenta la seva implicació en el compliment (Sanz Mulas, 2000, cit. a Brandariz, 2002) i pot reduir les incidències al considerar l'opinió del penat (González, 2013).

2.2.3 El volum de treball

Altres elements que dificulten la prevenció i gestió efectives són la càrrega i el temps de treball dels DEMs.

DeMichele i Payne (2007) indiquen que les autoritats judicials i polítiques han de conèixer que l'augment de casos d'infractors d'alt risc pot implicar una supervisió més complexa i requerir més temps de dedicació al soler tenir més necessitats i més condicions imposades amb la pena.

Coley (2020) conclou que els delegats requereixen temps i espai per abordar preocupacions respecte la feina, donat que pot implicar exigències importants, i així millorar tant el seu benestar com la pràctica professional. També s'assenyala que no deixar actuar de forma independent als professionals pot implicar frustracions (Williamson, 1978, cit. a Coley, 2020).

2.2.4 El model de supervisió

Per últim, el predomini de determinades funcions en la pràctica professional dels DEMs és un altre element que pot repercutir en la gestió i prevenció d'incidències.

L'execució del TBC té tres etapes pel que fa a l'actuació del DEM: elaboració del pla de treball conjuntament amb el penat, supervisió de l'execució i comunicació al penat de les valoracions del seu procés d'execució; en cada fase remet un informe al jutge sobre l'evolució dels casos (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, s.d.).

Blay (2019) indica que el model d'execució delimita pel DEM més tasques gestores que rehabilitadores, destacant per la seva funció comunicativa entre els diferents actors del model d'execució i per complir les demandes del servei de MPA, limitant la seva intervenció rehabilitadora en els casos (Murillo, 2016).

La supervisió de les MPA es basa en el model RNR (Risc-Necessitat-Responsivitat), el principi de risc indica diferents nivells d'intensitat (baixa, mitjana i alta) en la supervisió en funció del risc del penat, el principi de necessitat indica tractar les necessitats criminògenes del penat i el

principi de responsivitat indica ajustar la resposta a les capacitats i motivacions del penat (Andrews i Bonta, 2010, cit. a Bourgon, 2013). En aquest sentit es defensa la implementació d'instruments estandarditzats de valoració del risc (Contreras, 2010) per proporcionar el nivell de supervisió adequat en cada cas (Andrews et al., 1990, cit. a Trotter, 1993), però no sempre hi ha mitjans per implementar les intervencions requerides (Petersilia, 1997), fet que podria desequilibrar el compliment efectiu.

També, es defensa que la supervisió pot ser més efectiva amb l'ús de les habilitats per part dels DEMs que la literatura (Durnescu, 2012; Raynor et al., 2014) ha demostrat efectives en la supervisió de penes comunitàries. En aquest sentit, Trotter (2013) exposa que diversos autors, que han estudiat aquestes habilitats, indiquen que la capacitat de resoldre conflictes afavoreix la no-reincidència. El compromís entre el DEM i el penat ("*Working-alliance*"), tot i les controvèrsies en la seva definició⁶, es relaciona amb la baixa reincidència. Així, també es pot entendre que aquestes habilitats per part del DEM podrien evitar la desvinculació del penat amb el compliment.

El desenvolupament teòric exposat permet comprendre que hi ha una sèrie d'elements que poden afectar el compliment a curt termini del TBC i per tant és necessari considerar-los en termes de gestió i prevenció de les incidències.

---

⁶ Alguns la defineixen com l'actitud no culpabilitzadora per part del supervisor vers el penat, altres com una relació de confiança entre aquests (Trotter, 2012; Smith et al., 2012, cit. a Trotter, 2013).

2.3 Marc legal del TBC

La pena de TBC es aplicable com a pena directa⁷, a través de la suspensió de l'execució d'una pena de presó (art. 84.3) o com a modalitat de compliment de la responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa (art. 53). Segons les seves condicions (art. 49), requereix el consentiment del penat per aplicar-se, no ha d'atemptar contra la seva dignitat ni supeditar-se a l'assoliment d'interessos econòmics, ha d'oferir-li la protecció de Seguretat Social que estableix la legislació penitenciària i se li exigeix cooperar sense remuneració en una activitat d'utilitat pública.

En aquest sentit, la legislació (art. 49 6ª CP) preveu com a incidències: no assistir voluntàriament almenys dues jornades laborals, desenvolupar un rendiment inferior a l'exigible, incomplir reiteradament les indicacions sobre la tasca o mantenir una conducta que porta el responsable a negar-se a acceptar-lo en l'entitat. Davant aquestes incidències, el JVP acorda l'execució de la tasca en la mateixa entitat, en una altra o determina l'incompliment.

Entenent les incidències com a conductes produïdes pel penat que dificulten l'execució efectiva de la tasca i poden dur a l'incompliment, aquest treball només considera les incidències a produir-se durant l'execució de la tasca⁸, les que es puguin donar abans no es tenen en compte⁹ (tot i que podrien afectar en el compliment a curt termini).

Així, davant l'incompliment s'estableixen dos sistemes de resposta: la revocació de la suspensió de la pena de presó (l'art. 86.1 del CP preveu les causes d'aquesta) i el delictes de trencament de condemna (art. 468 CP) davant l'incompliment del TBC aplicat de forma directa.

---

⁷ El CP recull els delictes on són aplicables TBC com a pena directa.

⁸ Alguns autors consideren que des de la sentència ja s'inicia l'execució, altres consideren que comença el primer dia de treball, perquè l'art. 49 CP només estipula incidències que es poden donar durant l'exercici del treball (González, 2013).

⁹ Com l'absència voluntària del penat en la primera entrevista.

3. OBJECTIUS

L'objectiu general consisteix en explorar com es realitza la gestió i prevenció d'incidències per part dels DEMs per tal d'aconseguir el compliment de la pena de TBC.

En aquest sentit, els objectius específics d'aquest estudi són els següents:

1. Identificar aquelles incidències que posen més en risc el compliment de la pena.
2. Identificar les principals fonts de les incidències en el compliment del TBC.
3. Visibilitzar pràctiques efectives de prevenció i gestió d'incidències.
4. Identificar problemes per implementar les pràctiques efectives de prevenció i gestió d'incidències

Les preguntes metodològiques complementàries que es plantegen al respecte són:

PM1: Quin tipus d'incidències es produeixen durant el compliment del TBC?

PM2: Com es realitza la gestió d'incidències per evitar que es repeteixin les mateixes, es donin altres tipus o evitar un procediment per incompliment?

PM3: Com es realitza la prevenció d'incidències per aconseguir un compliment efectiu per part del penat?

4. METODOLOGIA

4.1 Instrument de recopilació d'informació

Partint dels objectius presentats, és oportú abordar el tema d'estudi des de la metodologia qualitativa, concretament des del mètode de l'entrevista, perquè és una eina metodològica molt útil al implicar l'investigador en la recollida d'informació, qui aprèn sobre l'objecte d'estudi des d'aquest punt, a banda del propi anàlisi posterior de la informació (Herzog, 2016).

En aquest cas, s'utilitza l'entrevista semi-estructurada perquè permet analitzar el discurs dels entrevistats de manera ordenada però a la vegada flexible per adaptar el guió de preguntes a cada participant, ja que l'entrevistador té llibertat per formular les preguntes amb un ordre diferent de l'establert (Patton, 1990, cit. a Valles, 1999) seguint un curs diferent per a cada participant, d'aquesta manera s'obté informació de qualitat en vista dels resultats i les conclusions d'aquest treball.

4.2 Camp d'anàlisi

Els subjectes a entrevistar, DEMs i coordinadors d'Equips de MPA de la província de Barcelona dedicats a l'execució del TBC, han estat seleccionats de forma estratègica perquè són informativament idonis: els delegats es dediquen a les funcions de prevenció i gestió de les incidències i els coordinadors tenen un coneixement més general sobre el funcionament de l'execució.

El sistema de captació és institucional perquè, amb l'ajuda del tutor, s'ha pogut contactar amb els subjectes a entrevistar.

4.3 Model d'anàlisi

S'han realitzat dos models d'entrevistes, un pels delegats i un pels coordinadors, amb els mateixos objectius però amb algunes variacions en els guions de preguntes per maximitzar la informació recollida i la seva qualitat, aprofitant la combinació d'aquests en discutir els resultats.

Els guions d'entrevista s'estructuren en tres blocs sobre les incidències, la gestió i la prevenció d'incidències i contenen preguntes generadores de discurs que seran complementades amb les preguntes emergents en el transcurs de les entrevistes, per aclarir informació o sobretot, ampliar-la identificant nous elements rellevants per comprendre l'objecte d'estudi.

4.4 Tècnica d'anàlisi

Per tal de processar la informació recollida i transcrita, es fa ús del programa ATLAS.ti, codificant la informació i agilitzant el seu anàlisi i interpretació. S'ha creat així, un llibre de codis¹⁰ amb les seves definicions i un mapa de codis¹¹ sobre la relació entre aquests.

---

¹⁰ Veure annex 9

¹¹ Veure annex 10

5. RESULTATS

S'han dut a terme cinc entrevistes a DEMs sent una d'elles coordinadora d'equip de MPA, qui ha exercit com a DEM prèviament i coneix de prop la seva labor professional, també cal dir que ha estat l'única disponible a entrevistar. Amb la cinquena entrevista s'ha arribat al punt de saturació informativa, donat que s'entrevista a professionals amb la mateixa dinàmica de treball, tot i que s'han escollit de diferents municipis de Barcelona per aconseguir una major diversitat de respostes.

A continuació, s'exposen els resultats de les entrevistes partint de la codificació inductiva del discurs.

Classes d'incidències

Les incidències més comunes durant el compliment són la falta d'assistència no justificada documentalment, la falta de puntualitat i la falta de comunicació d'una incorporació amb retard a la tasca o d'una impossibilitat per assistir. La seva repetició també porta a l'aturada del pla de treball, així en el cas de les faltes d'assistència més de dues deriven a un incompliment.

Les incidències menys freqüents són els problemes d'actitud del penat vers els companys o el responsable de l'entitat, no realitzar les activitats assignades correctament o bé les disputes del penat amb el responsable de l'entitat sobre les hores a complir o complides.

DEM 3: "puntualment, (...) alguna persona si que a nivell de conducta li costa en el sentit de... fer la feina bé o mostrar predisposició motivació de cara a dur a terme la tasca de manera correcte.(...) puntualment també una mala conducta o males formes (...) fins i tot que la persona ha de fer un horari, (...) i... vol marcar o vol posar-se una hora de més pot ser perquè ella pensa no sé... que ha fet més feina o el que sigui i vol apuntar-se més hores de les que ha fet"

En general, no es solen donar incidències greus conduents directament a l'aturada del pla de treball, com són el consum d'alcohol o altres substàncies o l'abandonament voluntari del pla de treball acordat.

Causas de les incidències

Existeix una gran diversitat de causes que solen produir aquestes incidències que, com es veurà, es vinculen a l'esfera del penat (a les àrees laboral, familiar, personal i de salut), és a dir, no són dificultats pel compliment derivades del funcionament del model d'execució.

Pel que fa l'àrea laboral, molts penats presenten una manca d'hàbits laborals que no els permet complir amb la rutina i amb les normes d'aquesta. Predomina també el treball en negre que evidencia necessitats i inestabilitza la seva organització amb el compliment.

DEM 2: “una de les principals jo crec que és el tema laboral. Els usuaris doncs... a vegades tenen moltes feines (...), que són en negre, que tenen precarietat econòmica i qualsevol feina que surt han de dir que ok i no poden dir que no (...) si (...) a tu et surten feines en negre que tu no pots controlar quan et sortiran i quan no (...) és complicat e... complir amb el pla de treball exacte.”

En l'àrea familiar es troben causes com els conflictes familiars i sobretot la necessitat de cuidar familiars, en especial els fills.

DEM 2: “un tema de cura de família o cura de fills i sobretot ara amb el tema del Covid ens hem trobat molt perquè clar... (...), els nens que han d'estar a casa per confinament, que donen positius i clar han de tenir cura dels fills i no poden complir”

Quant a l'àrea personal, figura l'escassa motivació del penat vers la tasca i la manca de responsabilitat i d'habilitats socials.

DEM 1: “son muchos los factores que pueden intervenir a la hora de que una persona no cumpla bien. (...) donde la persona sabe cuándo debe comunicar algo, cuándo debe pedir ayuda si algo no lo ha entendido, cosas que parecen simples y que desgraciadamente (...), son muy complejas, a muchísima gente le faltan habilidades sociales.”

A més, no reconèixer el delicte comès o inclús considerar-se víctima dificulta l'execució de la tasca, així passa quan no s'accepta la mesura judicial.

DEM 3: “la persona primerament no ha tingut reconeixement del delicte, (...) o pot ser (...), el rol que ha assumit, és com a víctima no com a persona penada”

També, en casos molt específics, apareixen causes com les problemàtiques de consum de substàncies o de salut mental.

Pràctiques de prevenció de les incidències

La prevenció d'incidències es fa durant tot el compliment, però és a l'entrevista inicial on es concentra la majoria de pràctiques preventives: l'exploració de responsabilitats i de la personalitat del penat, la individualització del pla de treball, la promoció d'una relació positiva tant entre el penat i el referent de l'entitat com entre el penat i el DEM, el foment de la motivació del penat, l'explicació del rol i les funcions del DEM així com el paper de l'entitat i la informació sobre la normativa de compliment i els efectes de l'incompliment.

Es realitza una exploració de totes les àrees del penat per considerar les seves responsabilitats així com de la seva personalitat i el seu esquema de valors per conèixer el seu pronòstic de conducta.

Coord.: "s'ha de fer una bona exploració, de la persona, no només pel fet de quina disponibilitat tens, actituds, habilitats, sinó tot, situació laboral, familiar, de salut. És imprescindible, perquè tot això et donarà l'enfoc de les possibles incidències que es puguin donar durant el compliment"

Tot això serà útil per individualitzar el seu pla de treball, de forma conjunta, estructurant un pla de treball que podrà complir.

Coord.: "que vegi la persona que (...) ella ha estat particip en el seu pla de treball. (...) llavors hi haurà menys incidències perquè realment és el que ha verbalitzat que volia i que pot... i que es vegi que s'ha moldejat el màxim que es pot amb la seva situació."

D'aquesta manera, es pot assignar-li un recurs on pugui avenir-se amb la forma de ser i treballar del responsable de l'entitat i puguin establir una relació positiva.

DEM 4: "a vegades també jo penso molt en com és el responsable que hi ha a l'entitat, i si aquesta persona podria encaixar amb el penat (...), no penso tant en quin tipus d'activitat sinó en l'ambient i el clima que hi ha en aquella entitat i amb el penat."

Així mateix, els DEMs també treballen conjuntament amb els penats per establir un vincle de confiança entre sí que faciliti el compliment i possibiliti als penats comunicar problemes en relació al seu compliment; també s'intenta fomentar la motivació del penat vers el compliment facilitant un espai per orientar-li.

DEM 4: “intentar crear una mica el vincle amb el penat, (...) per ser-te sincer si tenen algun problema (...) és molt important això aconseguir que hi hagi confiança entre penat-delegat”

En aquesta línia, els DEMs expliquen les seves funcions de supervisió i sobretot suport i el seu rol d'intermediació entre el jutge, el referent de l'entitat i el propi penat.

Coord.: “a la primera entrevista,(...) Ha de tenir ben clar quines són les tres parts que funcionen en tot el circuit.”

També expliquen el paper de l'entitat que els proporcionarà un espai per fer efectiu el compliment amb un tracte apropiat.

DEM 3: “les entitats estan acostumades a col·laborar voluntàriament i en cap moment (...) es senyali a la persona o se la tracti diferent (...) les persones penades els hi tranquil·litza en la primera entrevista el saber que no seran etiquetades allà on aniran a complir”

També, a l'inici s'informa al penat de la normativa de compliment, de les conseqüències de no respectar-la i de la seva responsabilitat vers el pla de treball.

DEM 2: “a l'entrevista penso que és molt important, (...) que siguin conscients del que s'ha de complir i (...) sobretot explicar les conseqüències del que pot passar si ells no ho fan.”

Durant el compliment bàsicament s'intenta mantenir comunicació periòdica amb les entitats així com s'afavoreix una bona via de comunicació amb el penat.

DEM 3: “durant el compliment, les estratègies que acostumo a utilitzar és una comunicació permanent amb l'entitat i amb la persona penada i sempre els hi recordo (...) la importància de la comunicació”

Pel que fa als resultats, aquestes actuacions preventives solen ser efectives, però també depèn del caràcter personal dels usuaris que permet o no l'èxit d'aquesta tasca preventiva.

Pràctiques de gestió de les incidències

A nivell de gestió d'una incidència, s'actua reconduint la situació. Es procedeix prèviament a revisar informació sobre el penat examinat, per saber quina incidència ha comès, si té incidències prèvies, el perfil del penat.

DEM 4: “abans de trucar al penat sempre m'asseguro que he de tenir el màxim d'informació possible, (...) i intento demanar tot el registre d'assistència (...) perquè el penat no em digui després “no, yo este dia te lo recuperé la semana anterior haciendo más horas””

Aleshores, es contacta amb el penat (intervenint amb celeritat per assolir resultats efectius) per explorar les causes que li han dut a la incidència. Destaca l'ús de *Whatsapp* entre DEMs i penats, però en casos complexos es considera oportú citar a la persona.

DEM 1: “yo creo que es la presencia del delegado en el proceso que puede ayudar a que el usuario adecue correctamente su presencia y protagonismo en el proceso”

La reconducció comprèn una amonestació al penat, un acompanyament o una readaptació del pla de compliment. Principalment, es recorda al penat la normativa de compliment i s'adverteix de la possibilitat d'aturar el pla de treball. A banda d'això, s'intenta fer un acompanyament a l'usuari perquè pugui expressar-se emocionalment i resoldre preocupacions.

DEM1: “transmitirle la información, de todas las consecuencias que tendría el impedir avanzar con ese cumplimiento (...) aclarar dudas y atenderlos... o sea que realmente la herramienta de acompañamiento sea real y no teórica, esto es básico”

Així mateix, en cas que la situació personal, familiar i laboral de l'usuari canviïn, es restableix el seu pla de treball.

DEM 3: “escolto la demanda d'aquesta persona i llavors intento parlar i mediar també amb l'entitat i veure com podem adaptar a partir d'aquell moment la mesura per tal de que continui complint”

En alguns casos no és viable reconduir el penat, per repetició d'incidències o perquè ja no té voluntat de complir. Aleshores s'informa al jutge perquè resolgui un requeriment, això és comunicar-se amb el penat per exhortar-li de les conseqüències permetent-li seguir complint o bé perquè resolgui un incompliment.

Tal com s'ha comentat pel que fa als resultats de les pràctiques de prevenció, aquestes pràctiques de gestió d'incidències solen tenir resultats satisfactoris, però depèn molt del penat.

DEM 3: "normalment quan es fa una reconducció o s'adapta novament un pla de treball eh si la persona veu que se li ha donat aquesta oportunitat doncs sí que respon de manera més positiva (...) al compliment, però és veritat que no en tots els casos funciona..."

Factors estructurals que dificulten la prevenció i gestió d'incidències per part dels DEMs i el compliment dels penats

Existeix, però, un conjunt de factors que poden obstaculitzar o impedir aquestes pràctiques, dificultant també el compliment dels penats. Es tracta d'elements vinculats en general al funcionament de l'execució dels TBC: la xarxa de places de TBC, la durada del compliment, la comunicació entre entitats i DEMs i el volum de treball.

Respecte a la xarxa de places, els DEMs consideren que en cada territori cal disposar de recursos per cobrir diverses necessitats: poder complir tant de dilluns a divendres pels matins o per les tardes com els caps de setmana, tenir tasques amb esforç físic i sense, i tasques amb més acompanyament o menys pautades. En termes de suficiència, escassegen entitats on poder complir en caps de setmana.

DEM 2: "des de persones que tenen problemàtica de consum, com de salut mental, com una discapacitat com problemes de salut que no poden fer esforços físics i que ens costa molt vincular aquestes persones, (...) que no parlen el català i el castellà, problemàtica de idiomes (...). (...) tinc un cas ara que és un noi sord-mut que ens està costant molt vincular-lo."

Tot això comporta als usuaris desplaçaments a altres territoris per poder complir, i això implica dificultats per compaginar-ho amb altres responsabilitats o apuntar-se a les llistes d'espera en el seu territori fins poder complir-hi.

DEM 1: "Si a una persona le es sumamente importante cumplir dentro de su territorio, pues se tiene que adaptar a eso. (...), pues a lo mejor se tiene que desplazar para poder adaptar las tareas"

DEM 2: "S'ha d'anar esperant a que vagin acabant persones per anar vinculant a d'altres."

Quant a la durada, el compliment s'allarga pel nombre de jornades imposades en la sentència o perquè, tot i tenir poques jornades, l'usuari només pot complir pocs dies a la setmana (per disponibilitat) i per tant el compliment s'allarga. Això comporta inconvenients com la restricció del temps lliure, ja que els usuaris amb una feina han de complir la pena els seus dies festius.

DEM 4: "saps que durant un any no es sostenible, que una persona amb totes aquestes dificultats pugui donar aquest compliment sense cap incident."

També el cansament o la desmotivació.

Coord: "Pot ser una persona que digui "mira, es que m'he cansat, no puc més... és una mesura molt llarga""

A més, el penat pot perdre certa consideració respecte la mesura facilitant-se el compliment inadequadament.

DEM 3: "a mida que passa el temps aquesta responsabilitat o aquesta consciència de complir una mesura judicial igual es va perdent"

DEM 2: "quan els penats porten molt temps complint en una entitat (...) el que passa és que a lo millor hi ha un excés de confiança, a lo millor ens trobem que s'excedeixen una mica amb els responsables o referents de les entitats."

Quant a la falta d'immediatesa en la comunicació entre les entitats i els DEMs, es considera que retarda la intervenció amb el penat impeding una bona gestió d'incidències.

DEM 4: "pot ser que la persona de l'entitat porti molta carga a nivell laboral (...) i pot ser no hi hagi una comunicació efectiva i rapida amb el delegat, pot fer que la incidència no sigui tan fàcil de resoldre si ha passat molt de temps. (...) sobretot és això la falta de comunicació el que dificulta més el fet de poder resoldre incidències de manera efectiva i ràpida."

Pel que fa a la càrrega de treball, quan aquesta és alta interfereix en la prevenció i gestió d'incidències.

DEM 2: "més o menys portem uns 80 casos en execució, d'aquests... uns 65 en execució real, (...) vol dir aquells que estan vinculats. Portem molts casos."

DEM 4: "aquests dies que has de donar resposta a tantes coses a la vegada, pues dificulten i fan que a vegades se't passin coses per alt, de dir "ostres, aquest al final no li he preguntat perquè no ha anat". O... fa que ho hakis de fer al final"

La càrrega de treball no només refereix a la quantitat de casos a supervisar, sinó també al tipus d'aquests perquè la diversitat de casos implica que uns requereixin més intervencions que altres.

DEM 1: “si solo se miran números (...), me parecería injusto porque no es ni a la mitad la realidad de lo que puede suponer llevar un proceso con una persona en concreto, (...) porque a lo mejor (...) gestiones diariamente”

Per la diversitat de casos, els DEMs es troben situacions molt llastimoses que els porten sentiments de frustració. En tot cas, les entrevistades refereixen que això no repercuteix en les seves funcions ja que intervenen de forma objectiva.

DEM 1: “el trabajo con la frustración es brutal. Entonces esa sería una emoción que considero que hay que estar revisando continuamente”

El volum de feina es reflecteix en la falta de temps pels DEMs per realitzar més intervenció amb els usuaris, ja que prioritzen els casos que necessiten més dedicació. També, els DEMs fan moltes gestions administratives que no els permeten més intervenció, però algunes entrevistades refereixen que les tasques administratives també són útils per a la pròpia intervenció, perquè poden consultar totes les accions registrades.

DEM 2: “tenim molta tasca administrativa: hem d'introduir tot a la base de dades, (...) tenim falta de temps... (...) per poder fer aquesta intervenció més acurada i més específica”

Factors estructurals que faciliten la prevenció i gestió de les incidències per part dels DEMs i el compliment dels penats

Així com es presenten aquestes dificultats, també hi ha un conjunt de facilitadors.

La supervisió individual, realitzada pel coordinador de l'equip de MPA a cadascun dels delegats, és una via per revisar les gestions efectuades pel DEM i auxiliar-li els casos més complexos. La reunió d'equip també permet treballar casos conjuntament per trobar alternatives d'intervenció més efectives.

DEM 3: “quan hi ha incidències que pot ser com a delegat et costen una mica més, (...) tindràs altres professionals tant delegats del teu equip com el supervisor o supervisora que et poden ajudar a gestionar això”

Actualment, tot i que la presencialitat s'ha reduït, els DEMs disposen de canals de comunicació tecnològics per contactar tant amb les entitats com amb els penats, i viceversa.

Respecte a la col·laboració de les entitats en la gestió d'incidències, algunes entrevistades consideren positiu que els referents d'entitats gestionin incidències lleus amb els penats quan els és possible.

DEM 4: "Els responsables a vegades la seva forma de ser pues ens ajuden bastant a gestionar aquests tipus d'incidències. Hi ha responsables que em diuen "(...) ja ho hem arreglat nosaltres". Vull dir que les entitats també poden ajudar en aquesta forma de gestionar incidències.

Quant als nivells d'intensitat en la supervisió, es realitza un seguiment de baixa intensitat (criteri d'intervenció mínima) i una intervenció intensiva per facilitar el compliment als usuaris amb més carències. Així, transformar els TBC en programes formatius o assistència terapèutica també facilita el compliment als usuaris amb necessitats especials.

Propostes de millora en l'execució del TBC

S'exposen a continuació millores que les entrevistades plantegen respecte l'execució dels TBC.

Respecte a les entitats, s'ha plantejat la necessitat de que aquestes tinguin i reforcin el compromís social per comprendre les dificultats dels penats i ser flexibles amb elles, així com vetllar per una bona comunicació amb les entitats i sobretot una col·laboració mútua, cooperant en necessitats puntuals que tinguin com a organisme.

Coord.: "si aquesta entitat es sent (...) col·laboradora, que a la vegada es sent que nosaltres col·laborem amb ells... (...) es mou molt aquest sentiment de dir doncs hem d'adaptar-nos també a les necessitats d'aquelles persones que tenen tantes dificultats."

També s'insta, en el cas del TBC amb contingut terapèutic, a que els centres CSMA i CAS millorin el tractament dels usuaris, ampliïn el temps d'atenció i escurcin l'espera per gestionar els plans de treball.

Quant a les millores a nivell judicial, s'indica que s'ha de considerar millor la situació de la persona per imposar adequadament la modalitat de TBC.

DEM 2: “un noi que té un 76% de discapacitat, evidentment aquesta persona no se li ha fet una valoració correcte ni se li ha imposat una pena correcta, llavors està clar que s’aboca a un incompliment...”

També es planteja reduir el temps d’espera entre la sentència i l’inici del compliment.

DEM 2: “el temps des de que el sentencien fins que el truquem i des de que el truquem a l’entrevista i complir, si això fos més curt seria més fàcil el compliment.”

Es proposa també millorar la resposta judicial als requeriments, ja que davant un requeriment el jutjat en ocasions es limita a notificar al penat que es comunicui amb el DEM, i per tant es requereix el compromís de recordar-li la seva responsabilitat vers la pena, evitant transmetre al penat la idea absència de control.

DEM 4: “perquè el penat diu “pues no he hecho nada bien y no ha pasado nada”. Llavors... si des de totes les dependències judicials (...) si li recordessin bé les seves obligacions al penat”

Respecte a l’equip de MPA, es suggereixen formacions pels DEMs en tècniques d’intervenció psicopedagògiques.

6. CONCLUSIONS

6.1 Discussió

Aquest estudi s'ha centrat en l'efectivitat del compliment a curt termini del TBC sent les incidències durant l'execució el principal objecte per explorar la prevenció i gestió que es duen al respecte. Després de revisar la literatura sobre el compliment i els elements fonamentals que el constitueixen, el context explorat a través d'entrevistes semiestructurades ha mostrat la importància d'altres elements vinculats a les incidències, aconseguint donar resposta als objectius específics plantejats.

Pel que fa al primer objectiu, identificar aquelles incidències que posen més en risc el compliment, cal destacar que les incidències més freqüents -falta d'assistència injustificada, falta de puntualitat i falta de comunicació d'una incorporació amb retard a la tasca o d'una impossibilitat per assistir-, tot i la seva poca gravetat, obstaculitzen l'execució i deriven a l'incompliment per la seva reiteració. Així, es conclou que tot tipus d'incidència posa molt en risc en compliment tant les lleus (més freqüents), com les greus (menys freqüents) -problemes d'actitud del penat vers els companys o el responsable de l'entitat, no realitzar les activitats de forma correcta o bé disputar amb el responsable de l'entitat les hores a complir o complides-, considerant que per arribar a un incompliment no només influeix la tipologia de la incidència, sinó també el perfil del penat i l'existència d'incidències prèvies, factors que comportaran una gestió més flexible o més rígida davant la incidència. Cal destacar també que la falta de motivació vers la tasca s'ha mencionat com una incidència, sent important distingir la motivació, com un element no exigible en el compliment, i l'execució correcta de l'activitat, element demandat en el compliment (McNeill i Robinson, 2008)

En relació al segon objectiu, enfocat en identificar les principals fonts d'incidències, apareix el treball, la família, la salut i els aspectes personals com les àrees principals en què es troben causes d'incidències, aquestes són: la manca d'hàbits laborals, treball en negre, els conflictes familiars, la necessitat de cuidar familiars, l'escassa motivació per fer la tasca assignada, la manca d'habilitats

socials, el no reconeixement del delictes, la manca d'acceptació de la mesura judicial i, finalment, les problemàtiques de consum de substàncies o de salut mental. Aquests factors no apareixen tant destacats en la literatura revisada, pel que aquests resultats apropen més al coneixement sobre el sistema d'incidències en el context del TBC.

Respecte al tercer objectiu, visibilitzar pràctiques efectives de prevenció i gestió d'incidències, cal concloure que aquestes solen tenir resultats efectius, però aquesta efectivitat no recau només en la tipologia de pràctiques, sinó en la manera de dur-les a terme (més constant i curosa o menys), en les facilitats o dificultats per implementar-les i en el perfil dels penats.

A nivell de prevenció, es treballa en la línia del model Risc-Necessitat-Responsivitat (Andrews i Bonta, 2010, cit. a Bourgon, 2013) i de la justícia procedimental, sobretot respecte a l'exploració de responsabilitats i de la personalitat del penat i la individualització del pla de treball, ja que la participació del penat en l'elaboració del seu pla de compliment afavoreix la seva implicació (Sanz Mulas, 2000, cit. a Brandariz, 2002) de forma que es poden reduir les incidències (González, 2013). Així mateix, l'explicació dels rols del DEM i de l'entitat així com la normativa de compliment i els efectes de l'incompliment són pràctiques que permeten als usuaris comprendre millor el procés de compliment, d'aquesta manera es fomenta l'acceptació de la norma com a mecanisme de compliment per part del penat (Bottoms, 2001). El foment de la motivació del penat també és un exercici preventiu clau per part del DEM, tal com indica la literatura revisada (Durnescu, 2012; Raynor et al., 2014), així com la promoció dels vincles prosocials (del penat amb l'entitat i amb el DEM). Durant el compliment, la prevenció s'enfoca en mantenir la comunicació amb les entitats i els penats.

A nivell de gestió, es realitza una comunicació ràpida amb el penat per conèixer les causes que li han dut a la incidència, una amonestació, una readaptació del pla de compliment (si es requereix) i sobretot un acompanyament, assumint que la literatura assenyala que no es pot esperar una relació positiva entre el DEM i el penat amb l'ús predominant de l'amenaça (Durnescu, 2011). És important destacar la relació entre DEM i jutge ja que els DEMs suggereixen un

rol més actiu per part del jutge en respondre als requeriments, en la línia d'un agent terapèutic que fomenti la reinserció dels penats (Calderón i Wexler, 2004).

Pel que fa al quart objectiu, relatiu a identificar problemes per implementar les pràctiques de prevenció i gestió, s'han trobat diversos factors estructurals que coincideixen amb les problemàtiques destacades per la literatura revisada, tret de la manca d'immediatesa en la comunicació de les incidències per part dels referents de les entitats als DEMs, factor que replanteja el grau d'implicació de les entitats en el procés de compliment, ja que algunes entrevistades consideren efectiu que l'entitat col·labori en la gestió d'incidències lleus i altres consideren que només s'ha de responsabilitzar de comunicar les incidències amb més celeritat, això porta a concloure que hi ha dos interessos divergents: afavorir el paper social de l'entitat en el primer cas i cuidar l'entitat com a recurs (prevenint enfrontaments) en el segon cas. Respecte al volum de treball, que inclou moltes tasques administratives i comporta una falta de temps per a la intervenció amb els usuaris (Murillo, 2016), es manifesta la tipologia de casos, a diferència de la quantitat, com un element poc considerat en l'assignació de casos. Quant a les mancances (de suficiència i diversitat) de la xarxa de places de TBC, es defensa seguir millorant per facilitar la vinculació de tots els usuaris. La llarga durada de l'execució comporta inconvenients, destacats per la literatura, com el cansament, la desmotivació, la pèrdua de la importància del compliment i la restricció del temps lliure (McIvor, 1992).

En general, es pot sintetitzar que l'estudi permet partir d'un anàlisi sobre les incidències en el context del TBC per avançar en la millora de la seva prevenció i gestió. S'identifiquen les actuacions de prevenció i gestió d'incidències (que poden implementar-se en altres contextos no estudiats) que afavoreixen la finalització del compliment i els factors dels que depèn la efectivitat d'aquestes, s'aprofundeix en com certs factors estructurals dificulten tant l'exercici d'aquestes pràctiques com el compliment per part dels penats, es destaca la importància de les relacions entre els diferents actors del sistema d'execució coneixent problemàtiques concretes que s'esdevenen entre aquests i es coneix el sistema d'incidències identificant les tipologies i les causes principals.

6.2 Limitacions

La principal limitació que s'ha trobat en la realització d'aquest estudi és la realització de les entrevistes de forma telemàtica, ja que es pot haver perdut certa interacció més directa i espontània o informació per problemes tècnics.

6.3 Implicacions

En la línia dels resultats d'aquest treball es presenten aquestes implicacions:

Primerament, la difícil vinculació dels penats amb necessitats especials mostra que cal fomentar l'ús dels informes criminològics a nivell judicial per valorar adequadament les circumstàncies del penat i la MPA més idònia, prevenint incidències en el compliment.

En segon lloc, tenint en compte que destaca la falta d'hàbits laborals com a font d'incidències, seria convenient realitzar formacions grupals, breus i voluntàries pels usuaris per tal de preparar-se i adquirir competències transversals -com son, entre altres la gestió del temps, el treball en equip i la responsabilitat- que els podrien facilitar l'adaptació al compliment de la tasca, aprofitant el període d'espera entre la sentència i l'inici de l'execució. Aquesta formació podria computar-se dins el període de condemna.

En tercer lloc, en relació al volum de treball, seria adient considerar no només la quantitat de casos, sinó també la tipologia del cas com a criteri d'assignació de casos. De manera que els casos que presentin necessitats primàries i fonts d'incidències es distribuïrien entre els DEMs tenint en compte que un/a no acumuli molts casos d'aquest tipus, això afavoriria la prevenció i gestió d'incidències.

Finalment, les fonts d'incidències identificades mostren que generalment la vida dels penats es caracteritza per una inestabilitat i necessitats importants -com el treball regulat- que impedeixen el compliment d'allò establert. Això indica, en la línia de Cid (2010) i Vasilescu (2020), que s'ha de seguir reforçant la derivació dels usuaris als serveis de la comunitat per facilitar el compliment -com seria reforçar les derivacions al CIRE (Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, del Departament de Justícia) de les persones demandants d'ocupació.

6.4 Línies futures d'investigació

Algunes línies futures d'investigació podrien ser les següents.

A nivell qualitatiu, es podria aprofundir en la tipologia de relacions entre el referent de l'entitat i el penat i quines característiques d'aquestes afavoreixen o no el procés de compliment.

A nivell quantitatiu, es pot plantejar si hi ha relació entre el tipus de recurs on es compleix i el tipus i la quantitat d'incidències que comet el penat.

7. REFERÈNCIES

7.1 Bibliografia

Blay, E. (2006). *La pena de trabajos en beneficio de la comunidad* [Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. <https://www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/5084/ebg1de1.pdf?sequence=1>

Blay, E. (2007). Nueve tópicos acerca del trabajo en beneficio de la comunidad: la necesidad de una discusión basada en conocimientos empíricos. *InDret*, (4), 1-18.

Blay, E. (2019). El papel de los Delegados de Ejecución en la ejecución penal en la comunidad ¿gestores o agentes de rehabilitación? Un estudio basado en la observación. *InDret*, (4), 1-32.

Bottoms, A. (2001). Compliance and community penalties. Dins A. Bottoms, L. Gelsthorpe i S. Rex (Eds.). *Community Penalties: change and challenges* (pp. 87-116). Willan publishing.

Bourgon, G. (2013). The Demands on Probation Officers in the Evolution of Evidence-Based Practice: The Forgotten Foot Soldier of Community Corrections. *Federal Probation*, 77(2), 30-35.

Brandariz, J. (2002). Ejecución de la pena de trabajos en beneficio de la comunidad. *El trabajo en beneficio de la comunidad como sanción penal* (1ª ed.) (pp. 264-308). Tirant lo blanch.

Calderón, J. i Wexler, D. (2004). El Juez de Vigilancia Penitenciaria: Un modelo para la creación de juzgados de reinserción en las jurisdicciones angloamericanas en aplicación de los principios del “derecho terapéutico”. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 2, 1-14.

Cid, J. (1997). El trabajo en beneficio de la comunidad. Dins J. Cid i E. Larrauri (Coords.). *Penas alternativas a la prisión* (pp. 91-118). Bosch.

Cid, J. i Larrauri, E. (2005). Penas alternativas y delincuencia violenta. Dins J. Cid i E. Larrauri (Coords.). *La delincuencia violenta: ¿prevenir, castigar o rehabilitar?* (pp. 13-44). Tirant lo blanch.

Cid, J. (2010). La política criminal europea en materia de sanciones alternativas a la prisión y la realidad española: una brecha que debe superarse. *Estudios penales y criminológicos*, 30, 55-83.

Coley, D. (2020). Probation staff supervision: valuing ‘me time’ within congested spaces. *Probation Journal*, 67(3), 228-245. Doi: 10.1177/0264550520926581

Contreras, M. (2010). *Eficacia rehabilitadora de la pena de trabajos en beneficio de la comunidad: evaluación del modelo de ejecución en la provincia de Barcelona*. Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

https://www.recercat.cat/bitstream/handle/2072/172923/SC_3_170_10_cas_t.pdf?sequence=1

DeMichele, M. i Payne, B. (2007). Probation and parole officers speak out: caseload and workload allocation. *Federal Probation*, 71(3), 30-35.

Departament de Justícia (Generalitat de Catalunya). (2021, 30 d’abril). *Mapa d’entitats col·laboradores*. http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/mesures_penals_alternativ/programes/tr_eballs_benefici/mapa-entitats-collaboradores/

Departament de Justícia (Generalitat de Catalunya). (s.d.). *Metodologia de la intervenció* [Arxiu PDF].

http://justicia.gencat.cat/web/.content/documents/arxius/metodol_intervencio.pdf

Durnescu, I. (2011). Las penalidades de la probation. Dins E. Blay i E. Larrauri (Eds.). *Penas comunitarias en Europa* (pp. 98-118). Trotta.

Durnescu, I. (2012). What matters most in probation supervision: staff characteristics, staff skills or programme? *Criminology and Criminal Justice*, 12(2), 193-216. Doi: 10.1177/1748895811428174

González, M. (2013). Estudio de la pena de trabajos en beneficio de la comunidad. *Estudio teórico y práctico de los trabajos en beneficio de la comunidad* (pp. 308-353). Ministeri de l'Interior i Secretaria General Tècnica.

http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201664/Estudio_teorico_y_practico_de_la_pena_de_trabajos..._126140617.pdf/ed88e522-5da3-4943-b4f8-2ab36bf157c0

Herzog, B. (2016). La entrevista. *Entender crimen y justicia: métodos y técnicas de investigación social cualitativa en criminología* (pp. 96-120). Tirant lo blanch.

McIvor, G. (1992). A worthwhile experience? *Sentenced to serve: the operation and impact of community service by offenders* (pp. 82-102). Avebury.

McNeill, F. i Robinson, G. (2008). Exploring the dynamics of compliance with community penalties. *Theoretical Criminology*, 12(4), 431-449. Doi: 10.1177/1362480608097151

Murillo, C. (2016). *Ejecución e incumplimiento de las penas comunitarias: la revocación de la suspensión de la pena de prisión con*

reglas de conducta y el quebrantamiento de los trabajos en beneficio de la comunidad [Tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra].
<https://www.tdx.cat/handle/10803/398576#page=1>

Petersilia, J. (1997). Probation in the United States. *Crime and Justice*, 22, 149-200.

Raynor, P., Ugwudike, P. i Vanstone, M. (2014). The impact of skills in probation work: a reconviction study. *Criminology & Criminal Justice*, 14(2), 235-249. Doi: 10.1177/1748895813494869

Torres, N. (2005). *La pena de treballs en benefici de la comunitat: estudi penal i criminològic* [Tesi doctoral, Universitat de Lleida].
<https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/8136/Tntr1de1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Torres, N. (2006). La pena de trabajos en beneficio de la comunidad: estudio empírico sobre su aplicación en Lleida. *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (17), 279-314.

Trotter, C. (1993). Background. *The Supervision of Offenders-What Works?: a study undertaken in Community Based Corrections* (pp. 1-6). Social Work Department, Monash University i Victorian Department of Justice.

Trotter, C. (2013). Reducing recidivism through probation supervision: what we know and don't know from four decades of research. *Federal Probation*, 77(2), 43-48.

Valles, M. (2000). Técnicas de conversación, narración (I): las entrevistas en profundidad. *Técnicas cualitativas de investigación social: reflexión metodológica y práctica profesional* (pp. 177-222). Síntesis.

Vasilescu, C. (2020). *L'execució de mesures penals alternatives amb perspectiva de gènere: anàlisi i recull de bones pràctiques amb dones penades*. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2020/mesuresPenals_CA.pdf

7.2. Legislació

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, 281 § 25444 (1995). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>

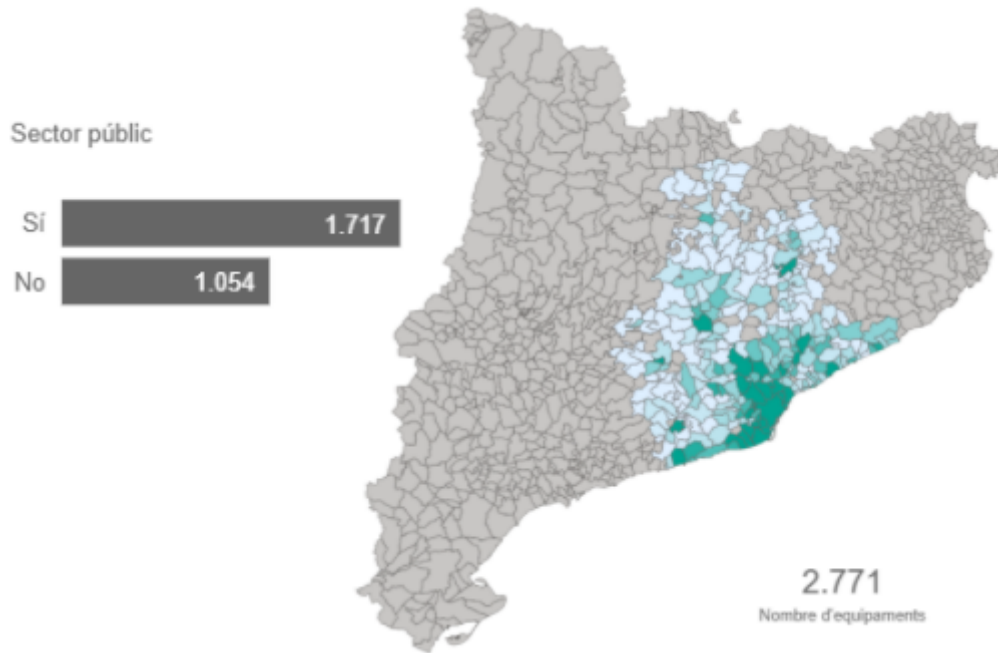
Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, 77 § 3439 (2015). <https://www.boe.es/eli/es/lo/2015/03/30/1/con>

Reial Decret 840/2011, de 17 de juny, pel qual s'estableixen les circumstàncies d'execució de les penes de treball en benefici de la comunitat i de localització permanent en centre penitenciari, de determinades mesures de seguretat, així com de la suspensió de l'execució de la penes privatives de llibertat i substitució de penes, 145 § 10598 (2011). <https://www.boe.es/eli/es/rd/2011/06/17/840>

8. ANNEXOS

8.1 Annex 1: Gràfic 1

Gràfic 1. Total d'equipaments que ofereixen les entitats col·laboradores
(Província de Barcelona)

Font: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (2021).

8.2 Annex 2: Disseny d'entrevista pels DEMs

Objectius de les entrevistes

Els objectius d'ambdós entrevistes són els mateixos i els guions de preguntes són similars, adaptats en funció del rol professional al que es dirigeixen:

1. Descriure el sistema d'incidències (tipus i causes) en el context de compliment del TBC.
2. Conèixer els procediments de gestió i prevenció d'incidències.
3. Identificar els elements que dificulten la gestió i prevenció d'incidències.
4. Explorar millores de les pràctiques en torn les incidències.

Guió d'Entrevista Delegat d'Execució de Mesures

Pregunta trencagel: com ha estat la seva trajectòria professional fins a exercir com a Delegat/a d'Execució de Mesures?

Bloc A: sistema d'incidències (PM1)

- 1. Em podria parlar de les incidències més rellevants que es troba en el seu dia a dia?**
- 2. Quines considera que poden ser les fonts més comunes de les incidències?**
- 3. Com considera que són les condicions en què vostè supervisa el TBC?**
- 4. Faria vostè algun canvi en les funcions del Delegat d'Execució de Mesures?**

Bloc B: gestió d'incidències (PM2)

- 1. Em podria explicar com actua davant de les incidències?**
- 2. Com valora els resultats que solen tenir aquestes actuacions?**
- 3. Com creu que es podria millorar la resposta a les incidències?**
- 4. Em podria parlar de les circumstàncies que dificulten l'actuació efectiva davant les incidències?**

Bloc C: prevenció d'incidències (PM3)

- 1. Estic interessada en saber si existeix -i com és- una política dirigida a la prevenció d'incidències?**
- 2. I vostè, en la seva pràctica professional, em podria explicar alguna activitat que realitza per prevenir que el penat no tingui incidències en el compliment de seva pena?**
- 3. Com valora els resultats d'aquestes actuacions preventives?**
- 4. Com creu que es podrien millorar les actuacions de prevenció d'incidències?**
- 5. Em podria parlar de les circumstàncies que dificulten la prevenció efectiva de les incidències?**

Fins aquí l'entrevista, vol afegir alguna cosa més?

Moltes gràcies per la seva participació.

8.3 Annex 3: Disseny d'entrevista pels coordinadors d'equip de MPA

Pregunta trencagel: Com ha estat la seva trajectòria professional fins a exercir com a Coordinador de l'Equip de Mesures Penals Alternatives dedicat a l'execució dels TBC a la província de Barcelona?

Bloc A: sistema d'incidències (PM1)

- 1. Podria explicar-me el funcionament i organització general de l'equip?**
- 2. Quines considera que poden ser les fonts més comunes de les incidències?**
- 3. Com es vetlla pel manteniment d'una xarxa de places adequada a tots els penats?**
- 4. Podria explicar-me com es realitza la distribució de casos que han de supervisar els delegats?**

Bloc B: gestió d'incidències (PM2)

- 1. Estic interessada en saber si existeix -i com és- una política d'actuació davant les incidències?**
- 2. Com valora els resultats que solen tenir aquestes actuacions?**
- 3. Com creu que es podria millorar la resposta a les incidències?**
- 4. Em podria parlar de les circumstàncies que dificulten l'actuació efectiva davant les incidències?**

Bloc C: prevenció d'incidències (PM3)

- 1. Estic interessada en saber si existeix -i com és- una política dirigida a la prevenció d'incidències?**
- 2. Com valora els resultats d'aquestes actuacions preventives?**
- 3. Com creu que es podrien millorar les actuacions de prevenció d'incidències?**
- 4. Em podria parlar de les circumstàncies que dificulten la prevenció efectiva de les incidències?**

Fins aquí l'entrevista, vol afegir alguna cosa més?

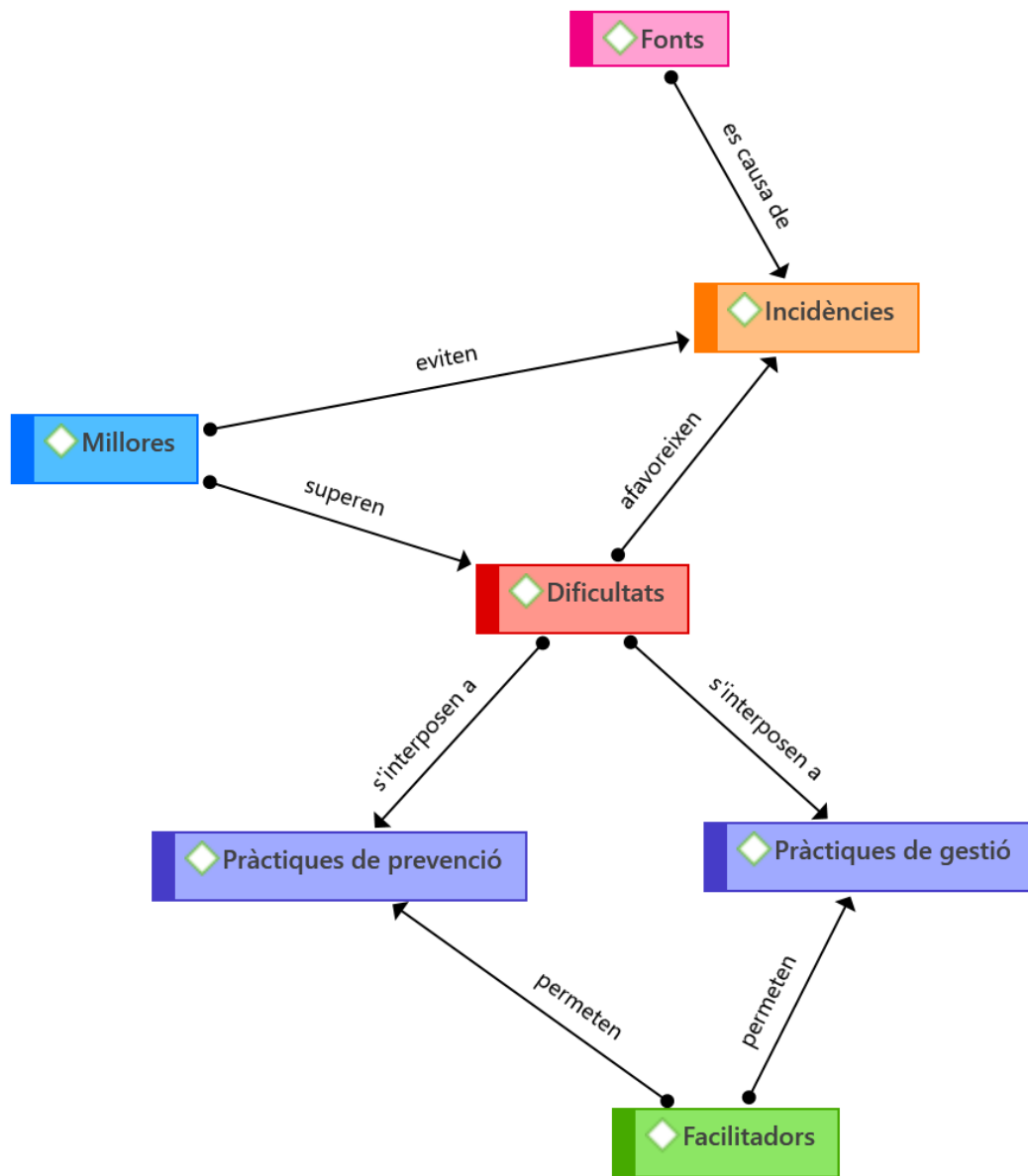
Moltes gràcies per la seva participació.

8.4 Annex 4: Llibre de codis

Codi	Definició
Incidències	Conductes o circumstàncies produïdes pel penat, i previstes per la legislació (art. 49 6 ^a CP), que dificulten l'execució efectiva de la tasca assignada podent donar lloc a un incompliment (decretat pel JVP). Es recullen com a incidències aquelles que poden produir-se durant l'execució de la tasca, iniciada el primer dia de treball, havent elaborat el/la DEM el pla de treball del penat.
Fonts	Elements vinculats a l'esfera de la persona penada que desencadenen incidències.
Dificultats	Elements vinculats al funcionament del model d'execució del TBC que compliquen o no permeten el desenvolupament de pràctiques efectives de gestió i prevenció d'incidències i dificulten el compliment dels TBC.
Pràctiques de gestió	Conjunt de pràctiques realitzades davant les incidències per tal d'evitar un requeriment o bé un procediment per incompliment així com evitar la repetició de les mateixes o altres tipus.

Pràctiques de prevenció	Conjunt de pràctiques realitzades per tal de minimitzar incidències futures o evitar-les.
Facilitadors	Elements que permeten un bon funcionament de l'execució dels TBC i un compliment més efectiu pels penats.
Millores	Alternatives proposades per les entrevistades respecte el funcionament dels elements del model d'execució vinculats a les incidències.

8.5 Annex 5: Mapa de codis

Font: Elaboració pròpia.